

Friluftsliv i landskabet

Tvedt, Tilde; Jensen, Frank Søndergaard

Publication date:
1999

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Tvedt, T., & Jensen, F. S. (1999). *Friluftsliv i landskabet*. Skov & Landskab, Københavns Universitet. Hæfter

FRILANDSKABET SLIV

MILJØ- OG ENERGIMINISTERIET
SKOV- OG NATURSTYRELSEN

MILJØ- OG ENERGIMINISTERIET
FORSKNINGSCENTRET FOR
SKOV & LANDSKAB

Friluftsliv i landskabet

af Tilde Tvedt & Frank Søndergaard Jensen

MILJØ- OG ENERGIMINISTERIET
SKOV- OG NATURSTYRELSEN

MILJØ- OG ENERGIMINISTERIET
**FORSKNINGSCENTRET FOR
SKOV & LANDSKAB**

Titel: Friluftsliv i landskabet

Udgivet af: Miljø- og Energiministeriet,
Skov- og Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
Tlf. 39 47 20 00
E-post: sns@sns.dk
Internet: www.sns.dk

Miljø- og Energiministeriet,
Forskningscentret for Skov & Landskab
Hørsholm Kongevej 11
2970 Hørsholm
Tlf. 45 76 32 00
E-post: fsl@fsl.dk
Internet: www.fsl.dk

December 1999

Dette hæfte er støttet af Tips- og Lottomidler til
friluftslivet fra Friluftsrådet.

Redaktion: Tilde Tvedt & Frank Søndergaard Jensen

Grafik: Fritz Grafisk ApS

Foto: Steen Agger/Biofoto s. 13
Søren Fodgaard s. 25 n
Finn Lillethorup Hansen s. 11, 15 n, 25 m og 25 n
Frank Søndergaard Jensen s. 21 og 25 ø
Flemming Krogh s. 23 ø
Landskabsværkstedet og Landbrugets Rådgivningscenter s. 16 n
Kaj Lergaard s. 26
Bent Lauge Madsen s. 27
Hans-Jørgen Stoltz s. 15 m
Erik Thomsen/Biofoto s. 7
Ole Vorre s. 9
Jan Kofod Winther s. 15 ø og 16 ø

Øvrige fotos leveret af Skov- og Naturstyrelsen

Tryk: Repro & Tryk

Oplag: 6.000

ISBN: 87-7279-204-3

Hæftet kan fås gratis ved henvendelse til:

Miljøbutikken
Læderstræde 1-3
1201 København K
Tlf. 33 95 40 00
Fax: 33 92 76 90
E-post: butik@mem.dk

Forord

Friluftsliv har stor betydning for vores fysiske og psykiske velbefindende og dermed for vores trivsel og livskvalitet. Ophold i naturen er som regel afstressende og giver overskud og bedre humør samt mulighed for samvær under andre former.

Landskabet spiller en afgørende rolle for friluftslivet, og især strande og skove besøges flittigt. Derfor tog Skov- og Naturstyrelsen og Forskningscentret for Skov & Landskab i 1994 initiativ til at undersøge, hvordan befolkningen bruger landskabet til friluftsliv, og hvilke ønsker, de har til det. Forskningscentret for Skov & Landskab har gennemført undersøgelsen *Friluftsliv '95*, der er baseret på spørgeskemaer. Friluftsrådet har støttet projektet med Tips- og Lottomidler.

Formålet med projektet er at skaffe et tidssvarende og objektivt grundlag for politiske beslutninger og administrative handlinger i forbindelse med brugen af landskabet til friluftsliv. Resultaterne har derfor stor betydning for eksempel i forbindelse med beslutninger om, hvor man skal plante nye skove, og hvordan man skal indrette og drive skove og andre naturområder for at tilgodese friluftslivet.

Formålet med dette hæfte er at formidle projektets resultater til alle, der beskæftiger sig med friluftsliv, for eksempel som kommunalpolitiker, embedsmand, skovejær, landmand eller aktiv i foreningslivet. Vi tror, at undersøgelsen på den måde kan være med til at skaffe flere og bedre friluftsmuligheder for befolkningen. Det vil både være til gavn og glæde for det enkelte menneske og for samfundet, samtidig med at det øger befolkningens viden om og forståelse for naturen og vores jordbrugslandskab.

Første del af hæftet fortæller, hvordan befolkningen bruger landskabet, forstået som hele den del af Danmark, der ligger uden for byerne. Anden del går i dybden med, hvordan vi bruger skovene, som er den mest besøgte del af landskabet. Hæftet fortæller, hvilke ønsker befolkningen har til udformningen af skovene, samt hvordan man bruger skovene i dag, og hvilken udvikling, der er sket siden 1976-78, hvor befolkningens brug af skovene også blev undersøgt.

Undersøgelsens resultater indgår som en del af videngrundlaget for den konference om adgangsmulighederne til det åbne land, som Miljø- og Energiministeren afholder i sommeren 2000.

God læselyst!

Hans Henrik Christensen
Direktør
Skov- og Naturstyrelsen

Niels Elers Koch
Direktør
Forskningscentret for
Skov & Landskab

Indhold

Landskabet..... 7

- På tur i landskabet
- Hvor tager vi hen?
- Gå en tur og opleve naturen
- Hvad kan få os til at komme mere ud i naturen?

Skoven.....17

- Når familien skal i skoven
- Oplevelser
- Plante, pleje og fælde
- De andre skovgæster
- Faciliteter og information

Undersøgelsen..... 27

- Kort om metoden
- Læs mere om friluftsliv

An aerial photograph of a landscape, likely in a rural or coastal area. A winding road or path cuts through the terrain, which is a mix of light-colored, possibly sandy or grassy, areas and darker, more vegetated patches. In the background, there are more fields and a distant shoreline with some structures or trees. The overall tone is muted and earthy.

Landskabet

På tur i landskabet

Næsten alle mennesker

Lørdag eftermiddag. Solen skinner. Du har lyst til at komme ud at se dig om – opleve naturen, få lidt fred og ro fra den hektiske hverdag og være sammen med familien. Det er landskabet, der trækker. Alt det, der ligger uden for byerne: Marker, skove, strande, søer, moser, heder. Her tilbringer mange mennesker en del af deres fritid. 96 procent af alle voksne i Danmark kommer i landskabet mindst én gang om året og 75 procent har været der inden for de sidste 14 dage. Det betyder, at landskabet tiltrækker en betydeligt større del af befolkningen end for eksempel biblioteker, kunstudstillinger og sportspladser. Skovene og strandene er de mest populære udflugtsmål. Begge steder kommer godt 90 procent på en kortere eller længere tur mindst én gang hvert år.

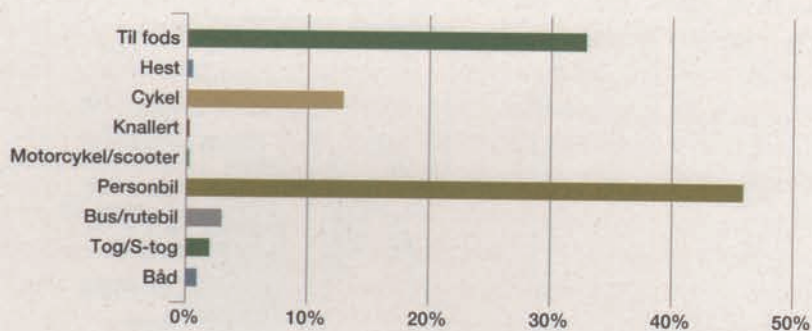
Hvorfor besøger vi landskabet?

Vi ønsker først og fremmest at opleve naturen. Det handler om at nyde landskabet med dets lyde og lugte og være i tæt kontakt med naturen. Vi vil gerne opleve den mystik, vi forbinder med naturen, og lære noget om, hvordan naturen fungerer. Fred og ro fra en hektisk hverdag er også et vigtigt argument. En tur ud i landskabet bringer os væk fra den larm og trængsel, vi oplever i byerne. Vi bruger besøget i landskabet til at koble af og få afveksling i hverdagen. Desuden spiller det en vigtig rolle, at turen giver mulighed for at være sammen med familien og foretage sig noget i fællesskab. Omvendt er det for de fleste af os ikke særligt vigtigt, at vi får motion og mulighed for at møde andre mennesker på vores tur.

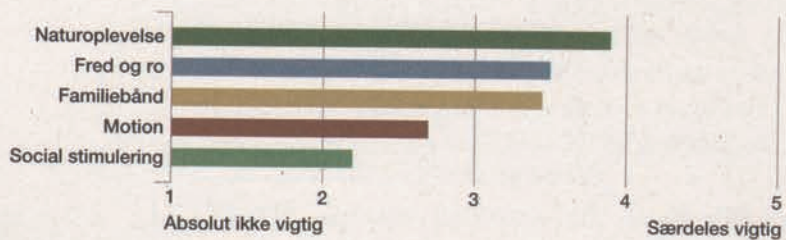
Knap halvdelen tager bilen

Knap halvdelen af os sætter os ind i bilen, når vi har besluttet os for en udflugt. Vi kører hen til det sted, hvor turen skal begynde. En tredjedel går til fods, mens knap 15 procent hopper på cyklen. Kun 5 procent bruger offentlige transportmidler, for eksempel bus eller tog, for at komme ud i landskabet.

Vi vælger transportmiddel, alt efter hvor langt vi skal. Ikke overraskende kommer de fleste af os til fods, hvis der er mindre end ca. 2,5 kilometer hen til målet. Men er der mere end 5-6 kilometer, bruger ca. halvdelen bilen. Og skal vi mere end 10 kilometer væk for at begynde vores tur, kører ca. tre fjerdedele i bil. Cyklen bruger vi en del på alle afstande fra 2 til 20 kilometer.

Bilen er det hyppigste transportmiddel, når vi tager ud i landskabet. Kun få procent af de besøgende bruger de offentlige transportmidler.

Oplevelsen af naturen er den vigtigste motivation for at tage på tur i landskabet, hvorimod social stimulering - for eksempel det at møde andre mennesker - ikke er vigtigt.

Hvor tager vi hen?

En god halv time og 18 kilometer

Vi bruger i gennemsnit en god halv time på turen hjemmefra og hen til det sted, hvor turen i landskabet skal begynde. Gennemsnittet dækker over, at 15 procent bruger under 5 minutter, at 75 procent bruger op til en halv time og at 10 procent bruger halvdelen time eller mere på transporten.

Imidlertid er der nogle geografiske forskelle. Folk, der bor i Københavns og Frederiksberg kommuner, bruger i gennemsnit længst tid på at komme ud til deres mål, nemlig godt tre kvarter. Det hænger naturligvis sammen med, at der ikke er meget landskab at besøge i de to tætbefolkede kommuner. I den anden ende af skalaen bruger beboere i for eksempel Frederiksborg og Bornholms amter knap en halv time på at nå deres mål i landskabet.

I gennemsnit tilbagelægger vi 18 kilometer for at komme hen til det sted, hvor vores tur skal begynde. Ser man lidt nærmere på tallene, foregår 25 procent af besøgene inden for en radius på cirka 2 kilometer fra, hvor vi bor. 66 procent bevæger sig 10 kilometer væk, mens knap 20 procent tager mere end 20 kilometer væk hjemmefra.

Skove og strande er mest populære

En stor del af de besøgende tager i skoven eller til stranden. 67 procent har været i skoven på deres seneste tur, 48 procent ved stranden, 34 procent ude ved markerne og 22 procent nede ved en sø.

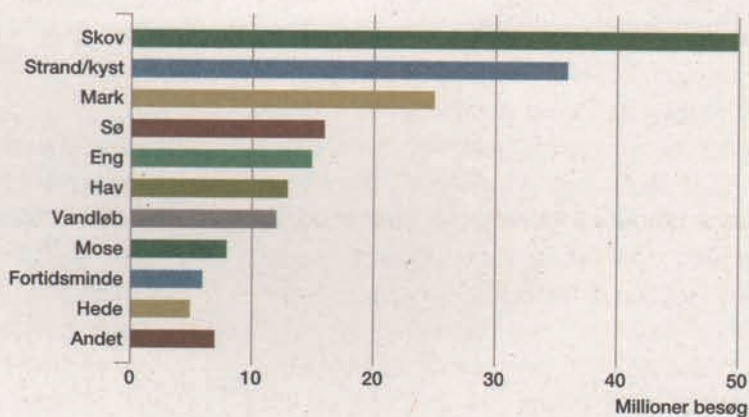
Når man lægger tallene sammen, giver de langt over 100 procent. Det dækker over, at vi ofte besøger 2-3 forskellige områder på samme tur. Som regel er det et bestemt område, der er det vigtigste mål, og så tager vi de andre med i købet undervejs. Skov og strand kommer ind på de suveræne første- og andenpladser som *hovedmål* for turen. Derefter er der et stort spring ned til tredjepladsen, som deles af markerne og søen.

Der er nogle ret logiske sammenhænge i, hvilke områder vi besøger på samme tur. For eksempel er mange også i kontakt med marker og vandløb, når engen er det vigtigste mål for turen.

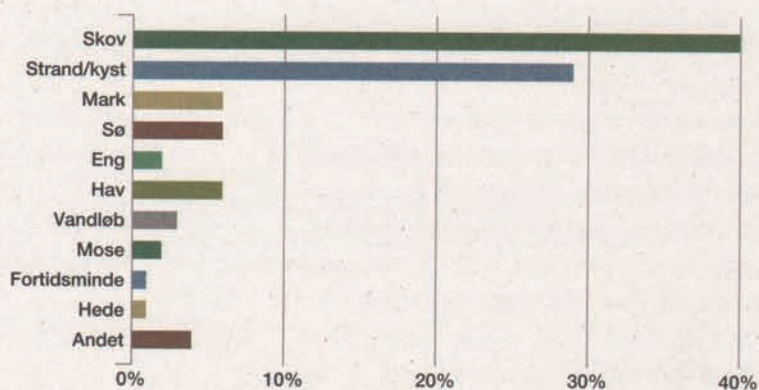
75 millioner besøg

Til sammen aflægger de voksne i Danmark ca. 75 millioner besøg i landskabet hvert år. Og så er der endda kun tale om mennesker, der er bosat i Danmark. Udenlandske turister er ikke talt med. Det har især betydning for strandene. Topscoreren er skovene med 50 millioner besøg, fulgt af strande med 36 millioner besøg, marker med 25 millioner og søer med 16 millioner besøg. Når man lægger disse tal sammen, giver det mere end 75 millioner besøg. Det skyldes som sagt, at vi som regel besøger flere typer områder på samme tur.

Langt de fleste besøgende er på endagstur. Kun cirka en femtedel af os overnatter i forbindelse med vores besøg i landskabet. Af disse "turister" bor de fleste i sommerhus. Campingpladser og privat overnatning kommer på de næste pladser.

Skovene og strandene er de steder, vi besøger mest med cirka 50 og 36 millioner besøg i 1994-95. Udenlandske turister er ikke regnet med.

Vi besøger ofte flere steder på samme tur. Men for det meste har vi et mål for udflugten. For næsten 70 procent af de besøgende er det egentlige mål skoven eller stranden.

Gå en tur og opleve naturen

Mange kommer alene eller to og to

De fleste af os kommer i landskabet alene eller to og to sammen. I det hele taget er de små grupper karakteristiske. 80 procent af de besøgende var med i en gruppe på op til 4 personer og kun 5 procent var med i grupper på over 15 mennesker.

Meget få har en forening i ryggen, når de besøger landskabet. For eksempel var under en kvart procent af de besøgende på orienteringsløb og godt en halv procent på tur med spejderne. Men der er andre fællesarrangementer: 15 procent var på udflugt med familie og/eller venner, på motionsløb, på skoleudflugt eller lignende.

Gå en tur og opleve naturen

Vi kommer først og fremmest for at gå en tur og opleve naturen. Således er 67 procent af de besøgende blandt andet ude at gå en tur, når de besøger landskabet. Næsten lige så mange siger, at de oplever landskabet, mens 10-15 procent er beskæftiget med at studere naturen, cykle en tur, bade/tage solbad eller at spise. Kun få var ude at ride, på jagt eller ude at fiske. De enkelte aktiviteter kan dog ikke ses isoleret. I gennemsnit foretager vi os 2-3 forskellige ting på hver tur. Langt de fleste er beskæftiget med aktiviteter, der ikke umiddelbart belaster landskabet særligt meget.

En del af de besøgende fulgte en afmærket rute på deres tur, for eksempel afmærkede vandreture i skovene, marguerit-ruten eller afmærkede cykelruter. Men vi holder os langt fra altid på vej og sti, når vi færdes i landskabet. Tre fjerdedele af dem, der havde vandløb, strande eller fortidsminder som mål, bevægede sig uden for vej og sti. I skovene var det halvdelen. Forskellen hænger selvfølgelig sammen med, at der meget sjældent er anlagt stier på stranden, mens der er mange veje og stier i skoven.

Turen varer 1-2 timer

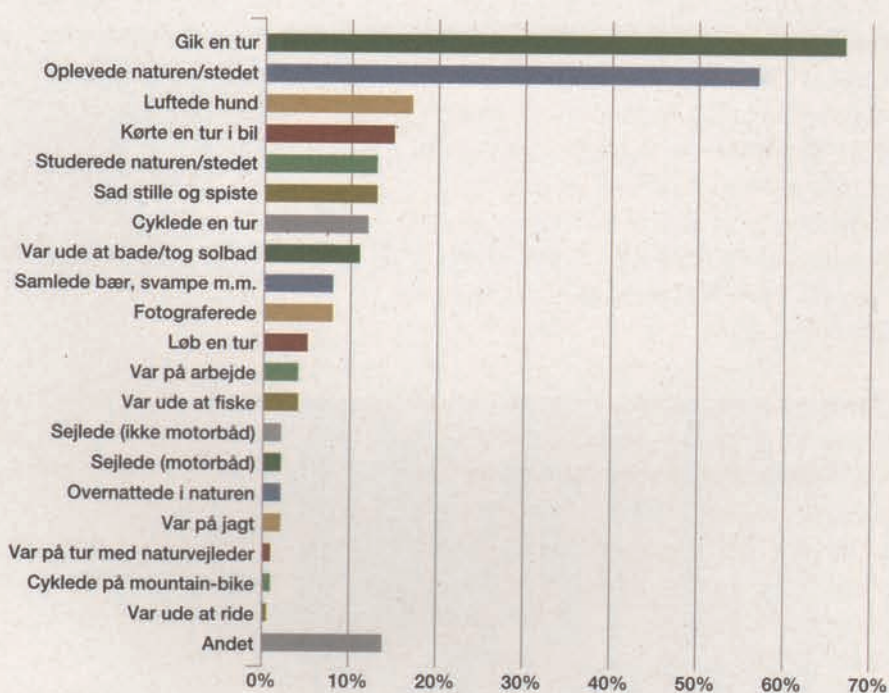
Vores tur i landskabet varer typisk 1-2 timer. Det gælder 63 procent af besøgene. Ca. 10 procent af besøgene varer en halv times tid eller mindre. Endelig er der 12 procent, der bliver ude i landskabet 5 timer eller mere. Til sammen giver det et gennemsnit på 2,5 time til hvert besøg.

Går man tættere på tallene, viser der sig nogle geografiske forskelle. Folk, der bor i Københavns Kommune, Frederiksberg Kommune eller i Vejle Amt, ligger over gennemsnittet med besøg, der varer godt 3 timer. Det hænger sammen med, at de ofte rejser længere for at komme en tur ud i landskabet. I den anden ende af skalaen ligger Bornholm, hvor indbyggerne i gennemsnit kun bruger 1,5 time på deres besøg i landskabet.

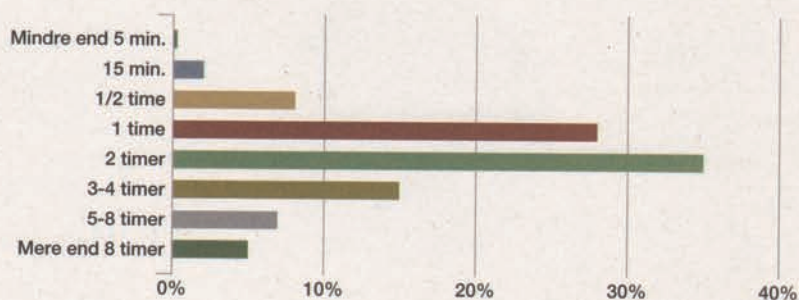
Hvad må man i landskabet?

Naturbeskyttelsesloven regulerer folks adgang til landskabet. Adgangsreglerne er udvidet adskillige gange i dette århundrede, senest i 1992. Forudsætningen for at reglerne bliver overholdt er, at folk kender dem. Det ser ud til, at vi generelt kender de nyeste regler dårligst. Således vidste kun 30 procent, at det er tilladt at cykle på private markveje og kun cirka 50 procent vidste, at man må cykle på skovvejene i de private skove.

Omvendt kender vi de ældste regler ret godt. Godt 75 procent vidste, at man har lov til at plukke blomster og samle bær og svampe i statsskovene, og cirka 60 procent var klar over, at det ikke er tilladt at færdes i de private skove om natten. Dog var der næsten 25 procent, der ikke vidste, om de skulle svare ja eller nej til dette spørgsmål!

Landskabet har mange muligheder, og ofte foretager vi os 2 - 3 ting på samme tur. To aktiviteter skiller sig dog tydeligt ud i popularitet, nemlig at gå en tur og at opleve naturen/stedet.

De fleste besøg varer 1 - 2 timer. Men nogle få af de besøgende bliver mere end 8 timer.

Hvad kan få os til at komme mere ud i naturen?

Miljøinitiativer

Gennemgående er vi ganske tilfredse med tilbudene i landskabet. Flere parkeringspladser, sportsanlæg og den slags har ikke den store betydning for, om vi kommer mere derud.

Men miljøinitiativer er populære. For eksempel synes hele 95 procent, at Blå Flag-kampagnen for strandene er en god eller endda en meget god idé. Blå Flag er en international miljøkampagne, og flaget uddøles blandt andet til strande, der har gjort noget særligt for miljøet. Alligevel havde kun knap en fjerdedel valgt at tage til en bestemt strand, fordi den havde Blå Flag. Gennemgående har vi nemlig tendens til at vælge den strand, der ligger nærmest.

Naturgenopretning

Vi er positive over for naturgenopretning og skovrejsning. For eksempel synes godt 90 procent, at det er en god idé at udlægge arealer omkring søer og vandløb til naturområder. Næsten lige så mange mener, at det generelt er en god idé, at omdanne landbrugsområder, der går ud af drift, til naturområder. Omvendt synes to tredjedele, at permanent braklægning er en dårlig idé eller endog en meget dårlig idé.

Bynær skovrejsning populært

Hovedparten af befolkningen ser gerne, at der plantes mere skov. Vi ønsker os først og fremmest mere skov tæt på byerne, hvilket forekommer meget naturligt. Det er her de fleste mennesker bor. Desuden er billedet, at 44 procent ønsker sig 100 ha ny skov fordelt på flere nye, mindre skove frem for at den plantes som én ny skov eller i forbindelse med allerede eksisterende skove.

Højby Sø under retablering. Fotoet er taget kort tid efter, at pumpen blev slukket i vinteren 1990.

Skøjtende børn på Højby Sø. Søen er blevet et nærrekrativt område.

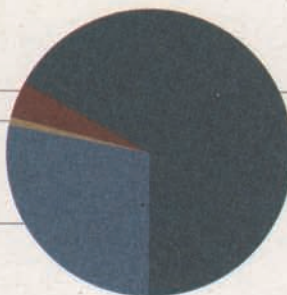

Ligeglad

Meget dårlig/dårlig idé

God idé

Meget god idé

Hele 95 procent af alle voksne danskere synes, at idéen med Blå Flag ved strandene er en god eller meget god idé. Kun 1 procent synes, at det er en dårlig eller meget dårlig idé.

Københavns vestegn var før 1967 nærmest skovløs. Med en storstilet skovrejsningsindsats er det på 30 år lykkedes at opbygge et sammenhængende område med skov og åbne naturområder som sletter, moser, søer m.v. Fotoet viser Vestskoven med København i baggrunden.

Bevarede naturarealer giver skovrejsningen væsentligt større potentiale i forhold til den vilde flora og fauna. Fuglekiggere spejder efter rørhøg i Vestskoven.

Skoven

Når familien skal i skoven....

Skovene i landskabet

Elleve procent af Danmarks areal er skov. En tredjedel er løvskov, to tredjedele nåleskov. I store dele af Jylland er de vidtstrakte granplantager typisk. Østjylland og øerne er mere præget af tusindvis af små og store løvskove.

Skovene dækker altså kun godt en tiendedel af landet. Men de har en meget stor plads i danskernes hjerte og indtager den suveræne førsteplads som mål for turen ud i landskabet. 90 procent af alle voksne kommer mindst én gang om året. Og en tur i skoven har holdt sin position som det mest populære fritidstilbud siden slutningen af 1970'erne, selv om der er kommet mange nye tilbud til siden da.

Den "almindelige" skovgæst

I gennemsnit er vi i skoven ca. 38 gange om året. Men det tal giver ikke noget ordentligt billede af, hvad der er almindeligt. Ret få mennesker, der kommer i skoven meget tit, er nemlig med til at trække gennemsnittet "kunstigt" op. Det kan for eksempel være hundeejeren, der bor lige op af skoven og lufter hunden der flere gange om dagen.

Lad os i stedet se skovbesøgene fra en anden vinkel. Hvis man stiller hele befolkningen op på en lang række efter hvor mange gange, de har været i skoven det forløbne år, giver den midterste person i rækken et billede af, hvad der er almindeligt. Denne "almindelige" dansker kommer i skoven 10 gange om året. Han eller hun bruger typisk 15 minutter på at komme hen til skoven og bevæger sig 5 kilometer hjemmefra. Det mest almindelige er, at man kommer i grupper på to personer, og at besøget i skoven varer godt en time. To tredjedele af de besøgende gik en tur og halvdelen sagde, at de havde oplevet naturen.

Den nærmeste skov

Geografisk ligger skovbesøgene meget koncentreret. Hele 20 procent af besøgene foregår nemlig i de skove, der ligger omkring København og Århus. Disse skove dækker under 2 procent af det samlede skovareal. Det er ikke så overraskende, når man samtidig får at vide, at 66 procent af alle skovbesøg finder sted i den skov, der ligger nærmest ved, hvor man bor.

Få ændringer siden 1970'erne

Sidst i 1970'erne så vi "Fiskerne" og "En by i provinsen" på den eneste danske TV-kanal. Pigerne gik i smækbukser, og 400.000 danskere tog på charterferie i Spanien med omliggende øer. Meget er ændret siden da, men vi har været trofaste mod skovene. Trods flere og flere fritidstilbud har skovturen holdt skansen. Der er ikke sket de helt store ændringer, siden forskerne sidst undersøgte skovbesøgene i 1976-78.

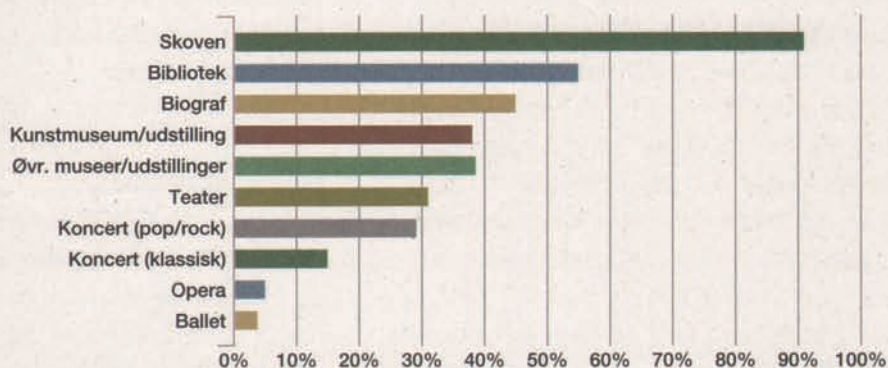
Dog er antallet af besøg steget lidt. I 1993-94 var der ca. 15 procent flere besøg i skoven end 17 år tidligere, selv når man tager højde for tilvæksten i befolkningen. Flere mennesker kommer oftere i skoven. Samtidig er der også flere, der kun kommer i skoven få gange om året.

Flere af os går, cykler eller løber hen til skoven frem for at bruge bilen. Det hænger blandt andet sammen med, at vi oftere besøger skove, der ligger tættere på byerne. Derfor bruger vi også kortere tid på at komme hen til skoven end i 1970'erne.

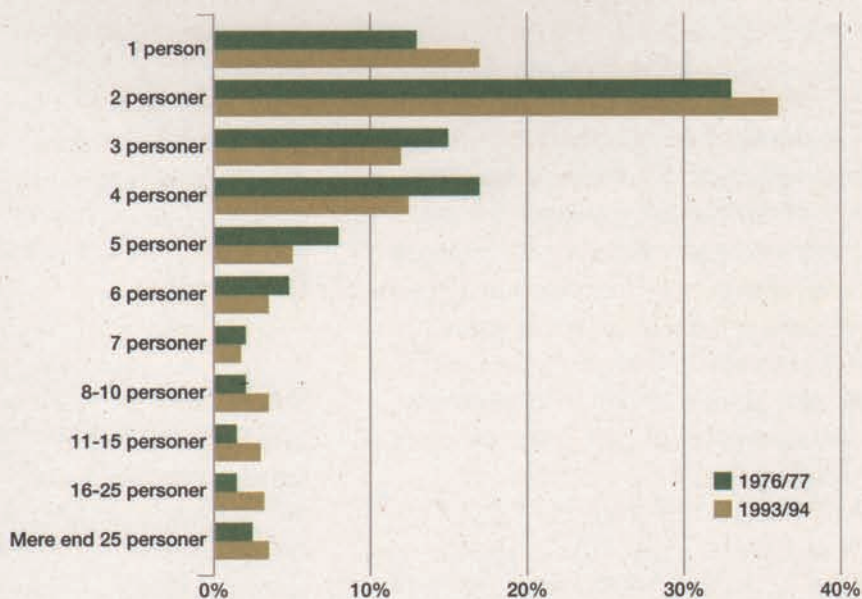
Der er en klar tendens til, at vi nu i højere grad kommer i små eller store grupper. Til gengæld kommer færre mennesker i den typiske familiegruppe på 3-6 personer. Skovbesøgene er også blevet lidt kortere. I 1970'erne varede et "almindeligt" skovbesøg 1,6 timer. 17 år senere var det ca. en halv time kortere. Aktiviteterne er stort set de samme som dengang.

Over 25.000 mennesker deltager hvert år i aktiviteter i skoven, når der afholdes Skovens Dag.

Sammenligner man skoven med en række andre fritidstilbud, viser det sig, at skoven har en meget stor tiltrækningskraft: 90 procent af alle voksne danskere kommer i skoven mindst én gang om året. Til sammenligning er tallet for bibliotekerne cirka 55 procent.

Vi kommer hyppigst i skoven to og to. Fra 1970'erne til 1990'erne er der sket en ændring i retning af, at flere nu kommer i små eller store grupper på bekostning af den traditionelle familiegruppe på 3-6 personer.

Oplevelser

Vejr, vind – og stilhed

Det første, man mærker på skovturen, er vejr og vind og skovens lyde. Lydene er vigtige. Eller rettere sagt manglen på dominerende lyde. De allerfleste af os sætter nemlig stilheden højt, når vi tager i skoven. Stilhed betyder ikke nødvendigvis, at man ikke hører en lyd. Fuglesang, vindens susen i trætoppene og den slags er formodentlig i orden. Hvordan vi opfatter stilheden, afhænger både af person, tid og sted. Nogen kan finde stilheden i Charlottenlund Skov, der er en af de mest besøgte i landet, mens andre må dybt ind i Rold Skov for at få den samme oplevelse. Stilhed kommer ind på en suveræn 1. plads ud af 100 muligheder, når forskerne spørger os om, hvad vi helst vil møde i skoven.

Mød et rådyr

Vi vil også gerne møde et rådyr i skoven, muligvis fordi det ret sjældent sker i virkeligheden. Vi er måske ikke stille nok selv? Rådyret kommer ind på en flot 2. plads på skovgæsternes hitliste. Egern, fasaner, harer og fugle er også populære, mens myg og andre insekter, ikke uventet, ligger langt nede på listen.

En stille skovsø

Skoven er ikke bare træer, men også et stykke landskab. Som skovgæster holder vi af, at bevoksningen skifter med åbne områder med overdrev. Vi vil næsten lige så gerne se et overdrev som en ældre bøgeskov. En stille skovsø eller et rislende vandløb er dog heller ikke af vejen. Disse to landskabselementer indtager en 3. og 4. plads ud af 100.

Bær – men ikke svampe

Om foråret vil vi gerne kunne opleve et hvidt tæppe af anemoner i skovbunden. Senere på året er det også rart, hvis man kan finde hindbær eller andre bær i skoven, mens de spiselige svampe mærkeligt nok ikke er helt så interessante. Måske fordi vi i Danmark ikke har nogen lang tradition for at samle svampe, og mange børn lærer kun, at svampe er giftige. Spiselige bær indtager 11. pladsen, mens svampene er henvist til 33. pladsen på hitlisten.

Gammel bøgeskov

I det store og hele interesserer vi os ikke særligt meget for, hvordan skoven er bygget op. Sandsynligvis fordi vi ikke kender så meget til de muligheder, der er at vælge imellem. Det er skovforvalterens domæne. Alligevel tegner der sig et billede af, hvad skovgæsterne helst vil se, når forskerne spørger med støtte i fotografier af forskellige typer skov. For eksempel foretrækker vi bøg frem for rødgran, uanset hvornår på året vi tager i skoven. Tendensen er blevet mere udpræget siden 1970'erne. Dog er der lidt forskel på opfattelsen, alt efter hvor i landet man bor. Der er nemlig en tendens til, at vi bedst kan lide det vi kender. Således får granskoven flere plusser i det vestlige end i det østlige Danmark. Generelt er skovgæsterne gladere for løvskoven, jo ældre den er. I nåleskoven spiller alderen ikke helt den samme rolle.

Variation

Vi har ingen særlig hang til skove med en blanding af mange forskellige træarter. I hvert fald ikke, når vi skal vurdere det i forhold til en ældre bøgeskov. Det skyldes muligvis, at vi som skovgæster slet ikke opfatter variationen, men snarere ser de blandede skove som lidt "gråmelerede" og kedelige. Til gengæld har vi øje for den variation, der ligger i, at skoven har flere etager. Således foretrækker skov-

gæsterne ældre bøgeskov med selvsåede træer i bunden frem for en tilsvarende skov uden opvækst. Tendensen er dog blevet mindre tydelig siden 1970'erne.

1. Stilhed
2. Et rådyr
3. En sø
4. Et vandløb
5. Et egern
6. Anemoner
7. Blå anemoner
8. En fasan
9. En hare
10. En sortspætte
-
-
-
50. Et bålsted med brænde
-
-
-
91. En stor special-traktor, der kapper grenene af fældede træer
92. En campingvogn
93. En familie på skovtur med transistor
94. En bilist
95. En parkeringsplads til 100 biler
96. En militærøvelse
97. En knallertkører
98. 10 bilister
99. En bunke affald
100. 10 knallertkørere

Store eller små afdelinger

Der tegner sig ikke noget klart billede af, om vi helst vil have store arealer med en blanding af mange forskellige slags træer, eller foretrækker "frimærkeskov" med mange små ensartede afdelinger. Men vi er ikke meget for, at man fælder store områder på én gang. Det forstyrrer vores billede af skoven som noget stabilt i en meget foranderlig verden. Mindre arealer går det bedre med. Når der er gået et par år, betragter vi dem i mange tilfælde som noget positivt, en slags lysning i skoven.

Stilhed kommer ind på en suveræn 1. plads ud af 100 muligheder, når forskerne spørger os om, hvad vi helst vil møde i skoven. På de næste pladser ligger vand, dyr og planter. I den anden ende af skalaen vil vi helst ikke møde maskiner, støjende personer og affald. Bundskraberen er 10 knallertkørere.

Plante, pleje og fælde

Driften af skoven

Driften af skoven er en tilbagevendende cyklus, hvor man planter, plejer og høster. I weekenden ligger arbejdet stille, og scenen er skovgæsternes. Men vi ser sporene af den drift, der former skoven. Og det er ikke alt, vi bryder os om. En forklaring hjælper dog ofte.

Kemikalier og gødning

Grundlæggende er skovgæsterne ret positive over for, at der plantes nye træer i skoven. Vi foretrækker, at skovarbejderne holder rent mellem de nye træer med le fremfor med kemikalier. Sprøjtning er helt nede på en 69. plads på listen over, hvad vi gerne vil møde i skoven. I 1970'erne var det ikke helt så upopulært at sprøjte. Her landede dette arbejde på 59. pladsen. Gødskning er mere acceptabelt, men også her er vi blevet mere skeptiske med tiden.

Hegn og vækstrør

Normalt hegner skoven de nye træer ind for at beskytte dem mod vildtet, der gerne spiser af de unge træer. Vi mener, det er ok at hegne, især når vi får at vide, hvorfor det er nødvendigt. Derimod er vi meget enige om, at vækstrør, der også kan beskytte mod vildtet, ikke er noget, vi har lyst til at se på i skoven. Faktisk var vækstrørerne den absolutte bundskraber, da forskerne bad skovgæsterne om at vurdere, hvad de helst ville se i skoven, ud fra 64 fotografier.

Maskiner eller ej

Vi ønsker så lidt mekanisering af arbejdet i skoven som muligt. Som skovgæster foretrækker vi, at det er heste, der slæber tømmeret ud, frem for traktorer. Synspunktet hænger meget godt sammen med, at stilheden er det mest attraktive ved skoven, vi kan forestille os. Derfor er vi heller ikke særligt glade for skovarbejdere, der fælder træer med brølende motorsave eller store specialmaskiner, der kapper grene af de fældede træer. Især den store maskine lander lavt nede på listen over de ting, vi gerne vil møde i skoven. Og sådan var det både i 1970'erne og 1990'erne.

Fældning af træer

Skovgæsterne vil hellere have, at træerne fældes i et tilfældigt mønster end at det gøres rækkevis. Forklaringen er måske, at skoven ser mere naturlig ud, når skovarbejderne har fældet udvalgte træer i stedet for hele rækker ad gangen. Samtidig vil skovgæsterne helst have, at skoven er lys og åben. Det er sandsynligvis også derfor, at vi fortrækker rødgranskov, hvor der er fældet mange træer. I bøgeskoven kan forskerne ikke sige med sikkerhed, om skovgæsterne foretrækker det ene eller det andet.

Vi ser helst, at kvas og træ fra fældninger er ryddet væk fra skovbunden. Og her har vi ikke ændret synspunkt siden 1970'erne. Vi vil også hellere have en bøgeskov uden et gammelt, råddent træ end med. Det skyldes måske, at de halvt nedbrudte træer minder os for meget om død, forfald og uorden? Måske vil denne opfattelse ændres efterhånden som flere og flere får kendskab til Naturskovsstrategien, som Skov- og Naturstyrelsen udarbejdede i 1992. Når alt kommer til alt, kan vi allerede i dag bedre lide naturens eget "rod" end det menneskeskabte.

De andre skovgæster

Vil være i fred

Det er forår. Det er søndag. Og der er mange mennesker i skoven. Flest ved parkeringspladsen ude ved hovedvejen. Efterhånden fordeler folk sig på det store område. To hunde kommer næsten i slagsmål. Rytterne forsvinder ind i bøgeskoven ad den sorte, bløde ridesti. En stor familie på skovtur fylder skovvejen i hele dens bredde.

De andre skovgæster er i høj grad en del af oplevelsen, men dybest set vil vi helst være i fred. Jo færre mennesker, vi møder i skoven, jo bedre. Det gælder uanset, om det er familier på skovtur, jægere eller knallertkørere.

Skal det endelig være, vil vi dog helst møde en familie på skovtur, ryttere og motionsløbere. Cyklister og jægere kan lige gå an, mens bilister og store grupper af knallertkørere lander nederst på listen. Med andre ord: Jo mere larmende, jo værre. Og det stemmer godt overens med, at stilheden er det vigtigste ved skovbesøget.

Forstyrrer de?

Skovgæsterne bryder sig i det hele taget ikke om forstyrrende adfærd i skoven, for eksempel at møde biler og knallerter. Vi er heller ikke meget for, at andre skovgæster kører på mountain-bike uden for veje og stier. Et fotografi af en bøgeskov med to mountain-bike køre bliver nr. 49 ud af 64 fotos, når skovgæsterne skal vælge, hvad de helst ville møde i skoven. Akkurat det samme billede uden de to cyklister lander helt oppe som nr. 14.

Selv mindre (primitive) lejrpladser er generelt ikke populære. Det samme gælder telte og campingvogne, der lander meget langt nede på listen. Så må der hellere være en hytte, hvor vi kan søge læ for vejr og vind.

Transistorradioer er heller ikke sagen. De ender endnu længere nede på listen nu end i 1970'erne, selv om man må gå ud fra, at transistoren nu for det meste er afløst af en walkmann, der ikke forstyrrer omgivelserne.

Skovgæsterne vil meget gerne møde vildtet, men helst ikke jægeren. De er så lidt populære, at de kun overgås af bilister og knallertkørere.

Hunde i snor

Generelt bryder vi os ikke om, at andre lader deres hund gå løs i skoven. Det går bedre, hvis hunden er i snor. Således opfatter vi en familie med hund i snor på samme måde som en familie på skovtur. Vi bryder os allermindst om at møde flere hunde, hvor vi ikke på afstand kan se, om de er i snor.

Der er heller ingen særlig begejstring for de egentlige hundeskove, hvor det er tilladt at lade sin hund løbe løs, hvis man da ikke er hundeejer. Hundeskovene er mindre populære i dag, end de var i 1970'erne.

Store arrangementer

Store arrangementer, for eksempel spejderløb, orienteringsløb og militærøvelser, er ikke noget for skovgæsterne. Jo mere forstyrrende og fremmed for skoven, jo værre. At løbe ind i et orienteringsløb svarer til at møde 10 motionsløbere eller 10 familier på skovtur. De tre arrangementer landede på henholdsvis plads nr. 58, 67 og 96 på listen over, hvad vi gerne vil møde i skoven. Militærøvelserne kom ind på den fjerdesidste plads.

Faciliteter og information

Så få anlæg som muligt

Parkeringspladserne i skoven skal helst være så små som muligt, og stierne skal falde naturligt ind i skoven. Vi bryder os mindre om stierne, jo mere specialiserede de er. Derfor ligger for eksempel motionsstier, ridestier og cykelstier heller ikke særligt højt på listen over ting, vi gerne vil møde i skoven. Til gengæld er bænke og hytter, hvor skovgæsterne kan søge læ, relativt populære, mens en legeplads med gynger og vipper lander lidt længere nede på listen. Vi forventer heller ikke at se iskiosker i skoven. Dette billede skal dog tages med et gran salt. Som skovgæster har vi nemlig tendens til at kigge mere på, hvordan faciliteterne ser ud, end hvordan de fungerer.

Information

Generelt betyder information, at vi bedre kan acceptere de ting, vi ser i skoven. For eksempel syntes vi bedre om hegnet rundt om de nye træer, når et skilt fortæller, at det står

der for at beskytte træerne mod vildtet. Skovgæsterne synes også bedre om naturskoven, når de får at vide, hvad de ser.

Information i form af ture, foldere eller plancher har en høj placering i vores bevidsthed. Vi foretrækker en vandresti uden afmærkning frem for en sti, der er afmærket og har skilte med oplysninger om, hvad man ser undervejs. Vi vil hellere have skilte, der fortæller, hvad der er tilladt, frem for det der er forbudt. Den holdning afspejler sig også i den nye skiltning i skovene.

Hvis vi skal vælge mellem forskellige former for information, foretrækker de fleste et skilt med information om skoven fremfor en udstilling eller en tur med guide. Den holdning hænger sikkert sammen med, at det store flertal af vores besøg i skoven ikke er noget vi planlægger og programsætter på forhånd.

De gratis vandretursfoldere er populære. De ligger på 24. pladsen på hitlisten over, hvad vi gerne vil møde i skoven. Skov- og Naturstyrelsen udleverer mere end 2 millioner gratis vandretursfoldere hvert år.

Undersøgelsen

Kort om metoden

Det overordnede mål med projektet

"Friluftsliv '95" er at tilvejebringe et så objektivt grundlag som muligt for politiske beslutninger og administrative handlinger i forbindelse med befolkningens anvendelse af landskabet til friluftsliv.

"Friluftsliv '95" er gennemført som to spørgeskemaundersøgelser, som i alt omfattede knap 6.000 mennesker, der er repræsentative for befolkningen i alderen 15-77 år. Forskningscentret for Skov & Landskab indsamlede data over et helt år for at få et dækkende billede af, hvordan folk bruger landskabet og hvilke ønsker de har til det. Der kom svar på cirka 85 procent af de spørgeskemaer, der blev sendt ud. Seniorforsker Frank Søndergaard Jensen var projektleder.

Oversigten på næste side giver et overblik over de målinger af befolkningens friluftsliv, Forskningscentret for Skov & Landskab har gennemført i forbindelse med "Friluftsliv '95":

Projekt "Friluftsliv '95"

Publikation	Friluftsliv i det åbne land 1994/95	Friluftsliv i skovene 1976/77-1993/94
Formål	At belyse, hvordan befolkningen bruger landskabet til friluftsliv i 1994/95, samt undersøge dens ønsker til forskellige tiltag.	At belyse udviklingen i befolkningens anvendelse af skovene fra 1976/77 til 1993/94, samt undersøge ændringer i ønskerne til skovenes udformning i samme periode.
Dataindsamling	Spørgeskemaer udsendt til 2916 personer repræsenterende befolkningen (16-77 år).	Spørgeskemaer udsendt til 2916 personer repræsenterende befolkningen (15-76 år).
Periode	Juni 1994 - juni 1995	November 1993 - november 1994
Præsentation af landskabet	Indgår som tekst-beskrivelser i forbindelse med spørgsmålenes svarmuligheder.	64 sort/hvide fotos, der gruppevist kun adskiller sig med hensyn til én faktor, samt 100 beskrivende tekster.
Svar-procent	86,3%	83,7%
Resultater vedrørende	Befolkningens adfærd ved seneste naturbesøg, herunder bl.a. besøgt naturtype, besøgsvarighed, transportmiddel, -afstand og -tid. Kendskab til regler for adgang/færd i naturen. Holdninger/ønsker til lokale forandringer i naturen/landskabet, skovrejsning, Blå Flag m.m. Pilotundersøgelse af årsager til naturbesøg.	Befolkningens adfærd ved seneste skovbesøg i 1993/94 sammenlignet med adfærden i 1976/77, samt befolkningens holdninger til 64 sort/hvide fotos og 100 beskrivende tekster i 1993/94. For 52 fotos og 81 tekster sammenlignes befolkningens præferencer i 1977/78 og 1993/94.

Desuden har projektet stået for indsamlingen af data til to andre selvstændige undersøgelser med henholdsvis lektor Alex Dubgaard, Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, og Søren Ventegodt, centerleder ved Forskningscenter for Livskvalitet, som ansvarlige.

Projektet "Friluftsliv '95" er finansieret af Tips- og Lottomidler til friluftslivet fra Friluftsrådet; Vemmetofte Kloster; Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri; Skov- og Naturstyrelsen samt Forskningscentret for Skov & Landskab.

Læs mere om friluftsliv

Frank Søndergaard Jensen: **Friluftsliv i det åbne land 1994/95**. Forskningsserien nr. 25-1998. Udgivet af Forskningscentret for Skov & Landskab, Hørsholm. 153 sider.

Frank Søndergaard Jensen & Niels Elers Koch: **Friluftsliv i skovene 1976/77 - 1993/94**. Forskningsserien nr. 20-1997. Udgivet af Forskningscentret for Skov & Landskab, Hørsholm. 215 sider.

Stine Holm & Tilde Tvedt: **De grønne områder og sundheden**. Udgivet af Friluftsrådet 1998. 24 sider.

Skov- og Naturstyrelsen: **Oplevelser i stats-skovene. Friluftsliv på Skov- og Naturstyrelsens arealer**. Udgivet af Skov- og Naturstyrelsen, København 1995. 48 sider.

Friluftsrådet: **Friluftsliv for alle. Friluftspolitisk handlingsprogram**. Udgivet af Friluftsrådet, København, 1997. 104 sider.

Søren Ventegodt: **Livskvalitet og naturbrug. En undersøgelse af 1442 danskere mellem 15 og 78 år tilfældigt udtrukket fra CPR-registret**. Udgivet af Forskningscenter for Livskvalitet, Forskningscentrets Forlag, København 1998. 190 sider.

Gitte Meyer: **Dyb, stille ro for en halv mia. kr.** Interview med Alex Dubgaard. Miljøforskning. Nyhedsbrev for Det Strategiske Miljøforskningsprogram, nr. 36 - juni 1998.

Landskabet spiller en afgørende rolle for befolkningens friluftsliv og rekreation. Her tilbringer mange af os en del af vores fritid. Således kommer godt 95 procent af alle voksne i Danmark ud i det åbne land mindst én gang om året – med skovene og strandene som de mest populære udflugtsmål.

Friluftsliv i landskabet sætter fokus på, hvordan befolkningen bruger landskabet, og hvilke ønsker de har til det.

